

PORTRETELE LUI PÂRVAN*

Cătălin I. Nicolae**

Keywords: Pârvan, photography, silhouette, Histria, Martha Bibescu.

Abstract: The present approach starts from a very interesting discovery made in the photographic archive of the “Vasile Pârvan” Institute of Archaeology. The discovery consists in the photograph of the silhouette of Vasile Pârvan, a silhouette drawn on one of the interior walls of the *Casa Mare* in Histria. The drawing, a line of charcoal over white lime is perhaps the most expressive portrait of Pârvan, the closest to his way of understanding the world and gives us the opportunity for a wider discussion about Pârvan’s portraits.

Rezumat: Demersul de față pleacă de la o descoperire cât se poate de interesantă făcută în arhiva fotografică a Institutului de Arheologie “Vasile Pârvan”. Descoperirea constă în fotografia siluetei lui Vasile Pârvan, siluetă desenată pe unul din pereții interiori ai Casei Mari de la Histria. Desenul, o linie de cărbune peste varul alb este poate cel mai expresiv portret al lui Pârvan, cel mai apropiat de modul său de a înțelege lumea și ne oferă prilejul unei discuții mai ample despre portretele lui Pârvan.

Personalitatea și opera lui Vasile Pârvan (1888-1927) au suscitât interesul a numeroși cercetători, fiindu-le dedicate un număr mare de lucrări în literatura de specialitate, care analizează în detaliu biografia marelui savant. În pofida acestui număr mare de contribuții, imaginea lui Pârvan rămâne fixată aproape constant unui portret de maturitate, auster, sobru, chiar trist. Fotografiile înfățișându-l pe Pârvan nu sunt numeroase, iar istoriografia înregistrează o singură contribuție privind acest subiect, și anume articolul lui Valeriu Leahu¹ publicat în anul 1966 despre un lot de fotografii din arhiva Muzeului Municipiului București, care valorifică inconsistent fondul imagistic analizat. Cercetările lui Alexandru Zub² și George Lăzărescu³ au dus la identificarea unor alte fotografii ale lui Pârvan la Iași și București, care întregesc reprezentarea fotografică a acestuia; în ultimii ani au apărut de asemenea fotografii foarte interesante din arhivele familiale Vulpe⁴ sau Florescu.⁵

Demersul de față pleacă de la o descoperire cât se poate de interesantă făcută în arhiva fotografică a Institutului de Arheologie “Vasile Pârvan” (IAVP)⁶. Aceasta constă în fotografia siluetei lui Vasile Pârvan, siluetă desenată pe unul din pereții interiori ai *Casei Mari* de la Histria (Fig. 1). Desenul, o linie de cărbune peste varul alb, o imagine în care Pârvan este deopotrivă prezent și absent este poate cel mai expresiv portret al acestuia, cel mai apropiat de modul său de a înțelege lumea și ne oferă prilejul unei discuții mai ample despre portretele lui Pârvan.

Înainte de a discuta despre fotografia propriu-zisă, e necesar să facem un scurt excurs în istoria artei, către originea portretului și mai ales a siluetei. Prima menționare a desenului unei siluete apare la Pliniu cel Bătrân, care în Cartea 35 din lucrarea sa *Istoria Naturală*,⁷ discutând despre originea artei modelajului amintește de un anume olar Butades din Sicyon, care avea un atelier la Corint, a cărui fiică trasează pe un perete silueta persoanei iubite ce urma să plece într-o călătorie cu ajutorul umbrei proiectate la lumina unei lămpi:⁸ “Este momentul să vorbim despre modelare, căci și această artă se folosește tot de pământ. Butades din Siciona, olar, a fost primul care a descoperit în ce fel pot fi modelate portrete în argilă: aceasta s-a petrecut

* O versiune simplificată a textului de față a fost prezentată în cadrul Simpozionului ARA 23, 20-22 aprilie 2023.

** Institutul de Arheologie “Vasile Pârvan”, Academia Română; e-mail: nicotk@gmail.com

¹ Leahu 1966.

² Zub 2015.

³ Lăzărescu 1996.

⁴ Olariu 2016.

⁵ Opreș 2018.

⁶ Pentru mai multe privind conținutul arhivei fotografice vezi studiul nostru publicat într-un număr anterior al revistei (Nicolae 2016).

⁷ Aproximativ în aceeași perioadă Quintilian menționează și el această tehnică: *non esset pictura nisi quae lines modo extremas umbrae quam corpora in sole fecissent circumscriberet.* (Quintilian 1920, Cartea X.2, pp. 324-325)

⁸ *umbram ex facie eius ad lucernam in pariete lineis circumscripsit...*